

Υπόθεση C-340/21

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

2 Ιουνίου 2021

Αιτούν δικαστήριο:

Varhoven administrativen sad (Βουλγαρία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

14 Μαΐου 2021

Αναιρεσείουσα:

VB

Αναιρεσίβλητη:

Natsionalna agentsia za prihodite (Εθνική Υπηρεσία Δημοσίων
Εσόδων)

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Αναίρεση κατά αποφάσεως με την οποία απορρίφθηκε ως αβάσιμη αγωγή αποζημίωσης για μη υλική ζημία λόγω της παράνομης παράλειψης της αναιρεσίβλητης, ως υπεύθυνης επεξεργασίας, να εκπληρώσει επαρκώς τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από τον Zakon za zashtita na lichnite danni (νόμο για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στο εξής: νόμος για την προστασία δεδομένων) και από τον κανονισμό 2016/679.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ σχετικά με την ερμηνεία των αιτιολογικών σκέψεων 74, 85 και 146, καθώς και του άρθρου 4, σημείο 12, του άρθρου 5, παράγραφος 2, και των άρθρων 24, 32 και 82 του κανονισμού 2016/679.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Έχουν το άρθρο 24 και το άρθρο 32 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 την έννοια ότι αρκεί να λάβει χώρα μια άνευ αδείας κοινολόγηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή άνευ αδείας πρόσβαση σε αυτά κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 12, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 από πρόσωπα τα οποία δεν είναι υπάλληλοι του υπεύθυνου επεξεργασίας και δεν υπόκεινται στον έλεγχο του για να αποδειχθεί ότι τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που λαμβάνονται δεν είναι κατάλληλα;
2. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, ποιο είναι το αντικείμενο και η έκταση του δικαστικού ελέγχου νομιμότητας κατά την εξέταση του αν τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που λαμβάνονται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας είναι κατάλληλα σύμφωνα με το άρθρο 32 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679;
3. Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο ερώτημα, έχει η αρχή της λογοδοσίας κατά το άρθρο 5, παράγραφος 2, και κατά το άρθρο 24 σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 74 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 την έννοια ότι, σε δίκη δυνάμει του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει το βάρος της αποδείξεως ότι τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που λαμβάνονται είναι κατάλληλα σύμφωνα με το άρθρο 32 του κανονισμού; Μπορεί η διενέργεια πραγματογνωμοσύνης να θεωρηθεί αναγκαίο και επαρκές αποδεικτικό μέσο για να διαπιστωθεί εάν τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που ελήφθησαν από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ήταν κατάλληλα σε περίπτωση όπως η παρούσα, εάν η άνευ αδείας πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και η άνευ αδείας κοινολόγηση αυτών είναι αποτέλεσμα «επίθεσης χάκερ»;
4. Έχει το άρθρο 82, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 την έννοια ότι η άνευ αδείας κοινολόγηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή άνευ αδείας πρόσβαση σε αυτά κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 12, του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, όπως στην προκειμένη περίπτωση, μέσω «επίθεσης χάκερ» από άτομα που δεν είναι υπάλληλοι του υπεύθυνου επεξεργασίας και δεν υπόκεινται στον έλεγχο του είναι γεγονός για το οποίο ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν φέρει καμία ευθύνη και δικαιούται απαλλαγή από αυτή;
5. Έχει το άρθρο 82, παράγραφος 1 και παράγραφος 2, σε συνδυασμό με τις αιτιολογικές σκέψεις 85 και 146 του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 την έννοια ότι σε

περίπτωση παραβίασης της προστασίας προσωπικών δεδομένων, όπως στην προκειμένη περίπτωση, η οποία εκδηλώνεται ως άνευ αδείας πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και ως άνευ αδείας κοινολόγηση αυτών μέσω «επίθεσης χάκερ», μόνον οι ανησυχίες, οι υποψίες και οι φόβοι του υποκειμένου των δεδομένων σχετικά με πιθανή μελλοντική κατάχρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του εμπίπτουν στην ευρέως ερμηνευόμενη έννοια της μη υλικής ζημίας και θεμελιώνουν αξίωση αποζημίωσης όταν δεν έχει διαπιστωθεί τέτοιου είδους κατάχρηση ή/και δεν έχει προκληθεί περαιτέρω ζημία στο υποκείμενο των δεδομένων;

Σχετικές διατάξεις και νομολογία του δικαίου της Ένωσης

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων, στο εξής: κανονισμός): αιτιολογικές σκέψεις 1, 4, 6, 74, 75, 76, 77, 83, 85, 146, άρθρο 4, σημεία 2, 7 και 12, άρθρα 5, 24, 32, 33, 79, 82.

Απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Μαΐου 2013, Worten (C-342/12, EU:C:2013:355), σκέψεις 24 και 26.

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Administrativnoprotsesualen kodeks (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας) – άρθρο 144, παράγραφος 1, άρθρα 203 και 208.

Grazhdanski protsesualen kodeks (Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας) – άρθρο 154.

Zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi (νόμος για την ευθύνη του Δημοσίου και των δήμων για προκαλούμενες ζημίες) – άρθρο 1.

Zakon za zashtita na lichnite danni (νόμος για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) – άρθρο 39, παράγραφοι 1 και 2, άρθρο 59, παράγραφος 1.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η Natsionalna agentsia za prihodite (Εθνική Υπηρεσία Δημοσίων Εσόδων, Βουλγαρία, στο εξής: NAP) είναι υπεύθυνη επεξεργασίας κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 7, του κανονισμού. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, πρόκειται για μια ειδική αρχή που υπάγεται στον Υπουργό Οικονομικών, η οποία είναι υπεύθυνη για τον προσδιορισμό, την εξασφάλιση και την είσπραξη δημόσιων και νομικά βεβαιωμένων ιδιωτικών απαιτήσεων του κράτους. Για την

άσκηση των δημόσιων εξουσιών που της έχουν ανατεθεί, επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

- 2 Στις 15 Ιουλίου 2019, τα βουλγαρικά μέσα μαζικής ενημέρωσης ενημέρωσαν την τοπική κοινωνία ότι έλαβε χώρα άνευ αδείας πρόσβαση στο πληροφοριακό σύστημα της NAP και ότι οι πληροφορίες από τις βάσεις δεδομένων της που περιείχαν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα καθώς και φορολογικά δεδομένα και δεδομένα κοινωνικής ασφάλισης είχαν δημοσιευτεί στο διαδίκτυο. 4 057 328 Βούλγαροι πολίτες εθίγησαν, ενώ ο συνολικός αριθμός των φυσικών προσώπων που εθίγησαν, συμπεριλαμβανομένων των Βούλγαρων και των αλλοδαπών πολιτών, ήταν 6 074 140. Η VB συγκαταλέγεται επίσης στα θιγόμενα υποκείμενα δεδομένων.
- 3 Μέχρι σήμερα δεν έχει υπάρξει τελεσίδικη ποινική καταδίκη των προσώπων που διέπραξαν την άνευ αδείας πρόσβαση, την οποία τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποκαλούν «επίθεση χάκερ».
- 4 Μετά την ως άνω πρόσβαση, εκατοντάδες πολίτες άσκησαν αγωγή αποζημίωσης για ικανοποίηση ηθικής βλάβης κατά της NAP.
- 5 Στις 16 Σεπτεμβρίου 2019, η VB άσκησε αγωγή κατά της NAP ενώπιον του Administrativen sad Sofia-grad (διοικητικού δικαστηρίου Σόφιας, Βουλγαρία, στο εξής: ASSG) με αίτημα την καταβολή αποζημίωσης ύψους 1 000 βουλγαρικών λέβα (περίπου 511 ευρώ) σύμφωνα με το άρθρο 82, παράγραφος 1, του κανονισμού, το άρθρο 1, παράγραφος 1, του νόμου περί ευθύνης του Δημοσίου και των δήμων για προκαλούμενες ζημιές (Zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi) και το άρθρο 39, παράγραφος 1, του νόμου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (Zakon za zashtita na lichnite danni).
- 6 Στην αγωγή της στην πρωτοβάθμια διαδικασία, η VB υποστήριξε ότι η NAP δεν εκπλήρωσε «με τον καλύτερο δυνατό τρόπο» την υποχρέωσή της «να διασφαλίσει απόλυτα την ασφάλεια της VB στον κυβερνοχώρο» και «να εξασφαλίσει την ασφάλεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των πολιτών της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας στον μέγιστο δυνατό βαθμό». Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την προσβολή της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 12, του κανονισμού και την παράνομη κοινολόγηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- 7 Η VB υποστήριξε ότι «η έλλειψη επιμέλειας και η μη λήψη αποτελεσματικών μέτρων προστασίας δεδομένων» πρέπει να θεωρηθεί ως παράλειψη της NAP να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της για την προστασία των δεδομένων των πολιτών και ότι αυτό συνιστά παράβαση των άρθρων 24 και 32 του κανονισμού. Ως υπεύθυνη επεξεργασίας, η NAP υποχρεούται να επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κατά τρόπο που να «εγγυάται την ενδεδειγμένη ασφάλεια» λαμβάνοντας κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα.
- 8 Η VB ισχυρίστηκε ότι η εκ μέρους της NAP παράβαση της υποχρεώσεώς της της προκάλεσε μη υλική ζημία, η οποία εκδηλώθηκε με ανησυχίες και φόβους για

μελλοντική κατάχρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα της, όπως για ενδεχόμενη απαλλοτρίωση των περιουσιακών στοιχείων της, κατάχρηση όσον αφορά τους τραπεζικούς λογαριασμούς της, σύναψη δανείων στο όνομά της, μεταβολή της οικογενειακής της κατάστασης ή υφαρπαγή της ταυτότητάς της. Είναι αγανακτισμένη από τη «μεγάλης έκτασης εισβολή στο πληροφοριακό σύστημα της NAP» και δεν αισθάνεται προστατευμένη από το κράτος. Φοβάται ότι θα πέσει θύμα εκβιασμού, επίθεσης ή απαγωγής.

- 9 Η NAP υποστήριξε ότι η αγωγή ήταν αβάσιμη. Η VB δεν ζήτησε πληροφορίες από την NAP σχετικά με τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα στα οποία αποκτήθηκε πρόσβαση.
- 10 Μετά την ως άνω πρόσβαση, η NAP έλαβε αμέσως μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των πολιτών. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με εκπροσώπους και εμπειρογνώμονες του τομέα των υπηρεσιών ασφαλείας, τον Notarialna kamara (Συμβολαιογραφικό Σύλλογο), την Agentsia po vprisvaniata (Υπηρεσία Μητρώου, Βουλγαρία), την Asotsiatsia na targovskite banki (Ένωση Εμπορικών Τραπεζών) κ.λπ., για τον συντονισμό των μέτρων για τον περιορισμό των συνεπειών της ως άνω πρόσβασης. Στον ιστότοπο της NAP δημιουργήθηκαν ειδικές ενότητες σχετικά με την κυβερνοεπίθεση, στις οποίες δημοσιεύθηκαν οι τρέχουσες πληροφορίες.
- 11 Σύμφωνα με τη NAP, δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της προβαλλόμενης μη υλικής ζημίας και της άνευ αδείας πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Η NAP υπήρξε θύμα κακόβουλης επίθεσης από τρίτους που δεν είναι εργαζόμενοι της. Επομένως, δεν φέρει ευθύνη για την προκληθείσα ζημία.
- 12 Η NAP ισχυρίστηκε ότι έλαβε πολλά μέτρα. Συγκεκριμένα, εισήγαγε συστήματα διαχείρισης διαδικασιών και συστήματα διαχείρισης για την ασφάλεια των πληροφοριών, ενέκρινε διαδικασίες που πληρούν τα διεθνή πρότυπα ποιότητας ISO 9000 και ISO 9001 και εφάρμοσε οδηγίες, κανόνες, διαδικασίες, υποδείξεις και μεθόδους διαχείρισης της ασφάλειας των πληροφοριών.
- 13 Η NAP επικαλέστηκε αποδεικτικά στοιχεία, συγκεκριμένα διάφορα εσωτερικά έγγραφα που συντάχθηκαν στο διάστημα από τον Ιανουάριο του 2013 έως τον Μάιο του 2019 σχετικά με το περιεχόμενο, τη διαδικασία εγκατάστασης, συντήρησης και πρόσβασης στις βάσεις δεδομένων, την εισαγωγή συστημάτων διαχείρισης ασφάλειας πληροφοριών, τις διαδικασίες πρόληψης, τους εσωτερικούς κανόνες για την ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών, τις οδηγίες για τον χειρισμό πληροφοριών, τις οδηγίες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα μέτρα και τα μέσα για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τις μεθόδους και τις διαδικασίες για την εκτίμηση κινδύνου.
- 14 Με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 2020 το ASSG απέρριψε την αγωγή της VB ως αβάσιμη.

- 15 Το ASSG επισήμανε ότι η άνευ αδείας πρόσβαση στη βάση δεδομένων της NAP πραγματοποιήθηκε μέσω «επίθεσης χάκερ» από άτομα κατά των οποίων είχε κινηθεί σχετική έρευνα, η οποία δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί.
- 16 Το παράνομο αποτέλεσμα δεν υποδηλώνει ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του να λάβει κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για να διασφαλίσει την προστασία της βάσης δεδομένων, έτσι ώστε κανείς να μην μπορεί να αποκτήσει πρόσβαση σε αυτήν τη βάση δεδομένων με οποιονδήποτε τρόπο.
- 17 Το ASSG έκρινε ότι η αναιρεσείουσα έπρεπε να εξηγήσει ποια (τεχνικά) μέτρα έπρεπε στην πραγματικότητα να λάβει η NAP, αλλά δεν τα έλαβε ή τα έλαβε ανεπαρκώς, πράγμα το οποίο δημιούργησε τις συνθήκες για να τελεστεί η άνευ αδείας πρόσβαση και η κοινολόγηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή συνέβαλε στην επέλευση του αποτελέσματος αυτού.
- 18 Το ASSG εκτίμησε, λαμβάνοντας υπόψη τα αποδεικτικά στοιχεία που του υποβλήθηκαν, ότι δεν μπορούσε να διαπιστωθεί παράλειψη εκ μέρους του υπεύθυνου επεξεργασίας. Η VB δεν υπέστη μη υλική ζημία που μπορεί να αποζημιωθεί. Η ψυχολογική πίεση που βίωσε λόγω της είδησης της άνευ αδείας πρόσβασης στις βάσεις δεδομένων πληροφοριών της NAP ήταν φυσιολογική, αλλά δεν συνιστούσε πραγματική ζημία κατά την έννοια του νόμου. Η VB δεν ενδιαφερόταν για το σε ποια ακριβώς από τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα της είχε αποκτηθεί πρόσβαση. Αυτή η συμπεριφορά δεν αποκαλύπτει έντονη συναισθηματική ένταση.
- 19 Το ASSG διαπίστωσε ότι η δημοσιοποίηση της παράνομης πρόσβασης στη βάση δεδομένων της NAP δεν επηρέασε τη ζωή της VB όσον αφορά την αυτοπεποίθηση, την αυτοεκτίμηση, την εργασία, τις σχέσεις και την υγεία της. Δεν υπήρχε αιτιώδης συνάφεια με τα αρνητικά συναισθήματα που βίωσε, καθώς δεν ήταν αποτέλεσμα της συμπεριφοράς της NAP.
- 20 Η VB προσέβαλε την απόφαση του ASSG ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, του Varhoven administrativen sad (Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, Βουλγαρία, στο εξής: VAS).

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 21 Στην αίτηση αναιρέσεως, η VB ισχυρίζεται ότι το ASSG κατένειμε εσφαλμένα το βάρος αποδείξεως όσον αφορά την απόδειξη ενός αρνητικού γεγονότος, ήτοι της παράλειψης του υπευθύνου επεξεργασίας να λάβει τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα.
- 22 Η VB διατείνεται ότι η λήψη αποτελεσματικών μέτρων εναπόκειται στην κρίση της NAP, οπότε δεν είναι δυνατόν να καταδειχθεί ποιες συγκεκριμένες υποχρεώσεις θα έπρεπε να έχουν εκπληρώσει οι υπάλληλοι της NAP, αλλά δεν το

έπραξαν. Τα στοιχεία που υπέβαλε η NAP δεν απέδειξαν ότι τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που ελήφθησαν ήταν κατάλληλα.

- 23 Η VB υποστηρίζει ότι οι ανησυχίες για πιθανή μελλοντική κατάχρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν συνιστούν υποθετική ζημία αλλά πραγματική μη υλική ζημία που χρήζει αποζημίωσης. Δεν ήταν απαραίτητο να αποδειχθεί συνήθης μη υλική ζημία.
- 24 Η NAP ισχυρίζεται ότι το ASSG ορθώς έκρινε ότι η ίδια δεν είχε διαπράξει καμία παράλειψη ως υπεύθυνη επεξεργασίας, αλλά είχε λάβει πολυάριθμα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα για να διασφαλίσει την προστασία κατά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Δεν αποδείχτηκε πραγματική επέλευση της ζημίας. Οι ανησυχίες και ο φόβος για μελλοντικά γεγονότα δεν χρήζουν αποζημίωσης.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 25 Παρόμοιες δικαστικές διαδικασίες κατά της NAP κατέληξαν σε πρώτο βαθμό σε αντιφατικά αποτελέσματα. Οι αγωγές είτε απορρίφθηκαν ως αβάσιμες είτε έγιναν δεκτές εν όλω ή εν μέρει. Η νομοθεσία ερμηνεύθηκε και εφαρμόστηκε αντιφατικά αναφορικά με όλα τα στοιχεία της ευθύνης του υπεύθυνου επεξεργασίας.
- 26 Το VAS εκτιμά ότι τα στοιχεία της ευθύνης σύμφωνα με το άρθρο 82 του κανονισμού περιλαμβάνουν: i) παράβαση του ως άνω κανονισμού από τον υπεύθυνο επεξεργασίας, ii) υλική ή μη υλική ζημία που υπέστη το υποκείμενο των δεδομένων και iii) αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της ζημίας που αυτό υπέστη και της συγκεκριμένης παράβασης.

Πρώτο προδικαστικό ερώτημα

- 27 Σύμφωνα με το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού, ο υπεύθυνος επεξεργασίας εφαρμόζει κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζει και να μπορεί να αποδεικνύει ότι η επεξεργασία διενεργείται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό. Τα εν λόγω μέτρα επανεξετάζονται και επικαιροποιούνται όταν κρίνεται απαραίτητο.
- 28 Το άρθρο 32 του κανονισμού προβλέπει τις υποχρεώσεις του υπευθύνου επεξεργασίας σχετικά με την ασφάλεια της επεξεργασίας, οι οποίες είναι κρίσιμες για την ευθύνη του βάσει του άρθρου 24 και συνιστούν τη γενεσιουργό αιτία της ευθύνης αυτής, απαριθμώντας τα κριτήρια βάσει των οποίων πρέπει να εφαρμόζονται κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζεται το κατάλληλο επίπεδο ασφάλειας έναντι των κινδύνων. Αυτά περιλαμβάνουν «τις τελευταίες εξελίξεις, το κόστος εφαρμογής και τη φύση, το πεδίο εφαρμογής, το πλαίσιο και τους σκοπούς της επεξεργασίας, καθώς και τους κινδύνους διαφορετικής πιθανότητας επέλευσης και σοβαρότητας για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων».

- 29 Ο κανονισμός δεν παρέχει ορισμό του όρου «κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα». Στην αιτιολογική σκέψη 74 αναφέρεται ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας υποχρεούται να υλοποιεί κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα και να είναι σε θέση να αποδεικνύει τη συμμόρφωση των δραστηριοτήτων επεξεργασίας με τον κανονισμό, συμπεριλαμβανομένης της αποτελεσματικότητας των μέτρων.
- 30 Τα ανωτέρω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να διενεργήσει εκτίμηση κινδύνου σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 32 του κανονισμού, βάσει των οποίων οφείλει να λάβει τεχνικά και οργανωτικά μέτρα κατάλληλα όσον αφορά το αναγκαίο και κατάλληλο επίπεδο ασφάλειας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα έναντι του κινδύνου. Με την εφαρμογή κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων, ο υπεύθυνος επεξεργασίας διασφαλίζει ότι επεξεργάζεται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με τον κανονισμό.
- 31 Από τις προαναφερθείσες νομικές διατάξεις προκύπτει ότι η επιλογή των κατάλληλων τεχνικών και οργανωτικών μέτρων είναι ζήτημα σκοπιμότητας. Ωστόσο, η εκτίμηση της σκοπιμότητας από τον υπεύθυνο επεξεργασίας δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, καθώς το δικαστήριο εξετάζει τη νομιμότητα. Παράλληλα, η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να πραγματοποιείται στο πλαίσιο του κανονισμού και σύμφωνα με τον σκοπό της διασφάλισης του θεμελιώδους δικαιώματος στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των φυσικών προσώπων, αφήνοντας παράλληλα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά την επιλογή των τεχνικών και οργανωτικών μέτρων.
- 32 Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, το VAS ζητεί διευκρινίσεις σχετικά με το αν τα άρθρα 24 και 32 του κανονισμού έχουν την έννοια ότι μόνη η επέλευση ενός παράνομου αποτελέσματος με τη μορφή της άνευ αδείας κοινολόγησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή πρόσβασης σε αυτά κατά την έννοια του άρθρου 4, σημείο 12, του κανονισμού αποδεικνύει ότι τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που έλαβε ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν ήταν κατάλληλα.

Δεύτερο προδικαστικό ερώτημα (σε περίπτωση που δοθεί αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα)

- 33 Δεδομένου ότι η επιλογή και η εφαρμογή τεχνικών και οργανωτικών μέτρων εναπόκειται στην υποκειμενική κρίση του υπευθύνου επεξεργασίας και υπάγεται στη διακριτική του ευχέρεια, το VAS διερωτάται σχετικά με το αντικείμενο και την έκταση του δικαστικού ελέγχου της νομιμότητας κατά την εξέταση του κατά πόσον τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που λαμβάνονται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας είναι κατάλληλα και σύμφωνα με τα άρθρα 24 και 32 του κανονισμού.
- 34 Το VAS έχει αμφιβολίες ως προς το αν αρκεί να διαπιστώσει το αιτούν δικαστήριο με ποιον τρόπο ο υπεύθυνος επεξεργασίας έχει συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις προαναφερθείσες διατάξεις ή αν πρέπει να

ελέγξει το περιεχόμενο των τεχνικών και οργανωτικών μέτρων που έχουν ληφθεί και εφαρμοστεί, τα οποία όμως αναφέρονται μόνο ενδεικτικά στον κανονισμό και εφαρμόζονται ανάλογα με τη σκοπιμότητά τους.

Τρίτο προδικαστικό ερώτημα (σε περίπτωση που δοθεί αρνητική απάντηση στο πρώτο ερώτημα)

- 35 Σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, του κανονισμού, ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη και πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει τη συμμόρφωση με τις αρχές της παραγράφου 1 της εν λόγω διάταξης που αφορούν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού υποχρεώνει τον υπεύθυνο επεξεργασίας να «εφαρμόζει κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζει και να μπορεί να αποδεικνύει ότι η επεξεργασία διενεργείται σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό».
- 36 Το άρθρο 82, παράγραφος 3, του κανονισμού δίνει τη δυνατότητα στον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία να απαλλάσσεται από την ευθύνη που έχει δυνάμει της παραγράφου 2, «εάν αποδεικνύει ότι δεν φέρει καμία ευθύνη για το γενεσιουργό γεγονός της ζημίας». Σύμφωνα με την εν λόγω παράγραφο 2, ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι υπεύθυνος για τη ζημία που προκάλεσε η εκ μέρους του επεξεργασία που δεν είναι σύμφωνη με τον κανονισμό.
- 37 Κατά το εθνικό δίκαιο, κάθε διάδικος μιας δίκης πρέπει να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία για τις περιστάσεις από τις οποίες αντλεί τις αξιώσεις ή τις ενστάσεις του. Σε παρόμοιες διαδικασίες, τα πρωτοβάθμια δικαστήρια εκτίμησαν την κατανομή του βάρους της αποδείξεως μεταξύ του ενάγοντος και του εναγομένου με διαφορετικό τρόπο.
- 38 Εν προκειμένω, το κρίσιμο ζήτημα είναι αν η αρχή της λογοδοσίας που προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 74 και το άρθρο 24, παράγραφος 1, του κανονισμού έχουν την έννοια ότι αντιστρέφουν το βάρος αποδείξεως και ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας κατά του οποίου ασκήθηκε αγωγή αποζημίωσης για παραβίαση του κανονισμού υποχρεούται ως εναγόμενος να αποδείξει ότι τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που εφαρμόζει είναι κατάλληλα.
- 39 Πέραν του ζητήματος σχετικά με το αντικείμενο και την έκταση του δικαστικού ελέγχου της συμμόρφωσης προς τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τον κανονισμό, είναι επίσης αμφίβολο το πώς και βάσει ποιου αποδεικτικού μέσου θα πρέπει να εξετάζεται αν έχουν τηρηθεί οι υποχρεώσεις αυτές και, ιδίως, αν έχουν ληφθεί όλα τα κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα.
- 40 Στην κύρια δίκη, η NAP προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη διασφάλιση της προστασίας των δικτύων πληροφοριών σύμφωνα με τα πρότυπα που καθορίζονται σε επίσημα έγγραφα, αλλά δεν ελήφθη δικαστική-τεχνική

πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να διαπιστωθεί εάν τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα ήταν κατάλληλα κατά την έννοια του κανονισμού. Το VAS γνωρίζει ότι ένας υπεύθυνος επεξεργασίας, όπως η NAP, είναι υποχρεωμένος να λαμβάνει οργανωτικά, τεχνολογικά και τεχνικά μέτρα για την ασφάλεια δικτύων και πληροφοριών ανάλογα με τις απειλές που δημιουργεί η εγκληματικότητα στον κυβερνοχώρο, προκειμένου να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος επέλευσής τους. Ωστόσο, η πρόσβαση δικαστικών πραγματογνωμόνων σε οποιαδήποτε διαδικασία, η νομική βάση της οποίας είναι το άρθρο 82 του κανονισμού, θα μπορούσε να έχει νέες αρνητικές συνέπειες για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

- 41 Λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνικές εξελίξεις, τα υφιστάμενα πρότυπα για την προστασία των συστημάτων δικτύου πληροφοριών και την άνευ αδείας πρόσβαση μέσω «επίθεσης χάκερ» από άτομα εκτός της διοίκησης του υπευθύνου επεξεργασίας, το VAS διερωτάται κατά πόσον η ανάθεση από το αιτούν δικαστήριο μιας δικαστικής-τεχνικής πραγματογνωμοσύνης μπορεί να θεωρηθεί ως αναγκαίο και επαρκές αποδεικτικό μέσο, προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον τα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα που ελήφθησαν και εφαρμόστηκαν ήταν κατάλληλα για τη διασφάλιση της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Τέταρτο προδικαστικό ερώτημα

- 42 Ως υπεύθυνος επεξεργασίας, η NAP ευθύνεται, αλλά μπορεί να απαλλαγεί από την ευθύνη σύμφωνα με το άρθρο 82, παράγραφος 3, εάν αποδείξει ότι δεν φέρει καμία ευθύνη για το γενεσιουργό γεγονός της ζημίας.
- 43 Στην κύρια δίκη δεν αμφισβητήθηκε ότι η πρόσβαση στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αποκτήθηκε μέσω «επίθεσης χάκερ» κατά της NAP. Από την άλλη πλευρά, η πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και η άνευ αδείας κοινολόγηση αυτών δεν έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια ή με αφορμή την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από το προσωπικό της NAP.
- 44 Το VAS ζητεί να προσδιοριστεί αν στην προκειμένη περίπτωση είναι δυνατόν να υποτεθεί ότι υφίσταται ένα γεγονός για το οποίο ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν φέρει καμία ευθύνη και ότι το γεγονός αυτό τον απαλλάσσει κατά συνέπεια από την ευθύνη.

Πέμπτο προδικαστικό ερώτημα

- 45 Το υποκείμενο των δεδομένων ζητεί αποζημίωση για τη μη υλική ζημία που εκδηλώνεται με ανησυχίες, φόβο, άγχος, αισθήματα ανασφάλειας και υποψίες για μελλοντική κατάχρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του με τους διάφορους τρόπους που έχει περιγράψει. Δεν υπάρχουν ενδείξεις για κατάχρηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα της VB.

- 46 Όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 75 και 85 του κανονισμού, κατά την απαρίθμηση των ενδεικτικών περιπτώσεων υλικής ή μη υλικής ζημίας, λαμβάνεται υπόψη η φύση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και οι δυσμενείς επιπτώσεις στα υποκείμενα των δεδομένων και όχι μόνον η υποκειμενική αντίληψή τους.
- 47 Στην αιτιολογική σκέψη 146 του κανονισμού ορίζονται τα όρια της ευθύνης. Αυτά καλύπτουν «τη ζημία» την οποία υφίσταται ένα πρόσωπο ως αποτέλεσμα επεξεργασίας κατά παράβαση του κανονισμού.
- 48 Μετά την πρόσβαση, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου των δεδομένων μπορεί να γίνουν αντικείμενο καταχρήσεων μη υλικής και υλικής φύσεως με σημαντικές συνέπειες. Τέτοιου είδους περιπτώσεις κατάχρησης έχουν γίνει γνωστές, γεγονός που μπορεί να δικαιολογήσει ένα υψηλότερο επίπεδο ανησυχίας για τα υποκείμενα δεδομένων που επηρεάζονται από την «επίθεση χάκερ». Στην προκειμένη περίπτωση, λόγω της έλλειψης πληροφοριών σχετικά με μια κατάχρηση που έχει ήδη λάβει χώρα, η μελλοντική κατάχρηση είναι απλώς μια εικασία, μια υπόθεση με πιθανό αλλά αβέβαιο κίνδυνο για τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων.
- 49 Για τους λόγους που εκτίθενται ανωτέρω, ανακύπτει το ζήτημα αν τα αρνητικά συναισθήματα του υποκειμένου των δεδομένων στο πλαίσιο αυτό, δηλαδή αν το γεγονός και μόνο ότι υπάρχει κίνδυνος πιθανής μελλοντικής κατάχρησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εμπίπτει στην ευρέως ερμηνευόμενη έννοια της μη υλικής ζημίας και συνιστά λόγο αποζημίωσης δυνάμει του άρθρου 82, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 146 του εν λόγω κανονισμού.
- 50 Ωστόσο, το άρθρο 82, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με την αιτιολογική σκέψη 146 του κανονισμού, δεν μπορεί να έχει την έννοια ότι κάθε αρνητικό συναίσθημα, φόβος ή ανησυχία του υποκειμένου των δεδομένων καθιστά το υποκείμενο των δεδομένων δικαιούχο αποζημίωσης για τη μη υλική ζημία που υπέστη, όταν δεν έχει προηγουμένως λάβει χώρα παράνομη χρήση, όπως η απαλλοτρίωση περιουσιακών στοιχείων, η σύναψη δανείων στο όνομα του υποκειμένου των δεδομένων ή η υφαρπαγή ταυτότητας.